

Вступ

Питання християнського виховання для сьогочасного суспільства має важливе значення, адже добре виховання є запорукою здорової нації. Пропоноване дослідження є спробою розглянути християнське виховання у педагогічній спадщині українського християнського філософа і педагога XIX століття Памфіла Юркевича, ім'я і діяльність котрого, з певних причин, є маловідомим в Україні.

Актуальність теми, вибраної для написання цієї дипломної роботи, зумовлена, найперше, тим, що сучасна українська педагогіка, у своїй сутності залишила риси радянських педтехнологій, які зорієнтовані в більшості на формування знань, умінь і навиків у школярів, також ведуться пошуки, спрямовані на введення в систему виховання особисто спрямованих виховних засобів. Цей напрям, безперечно, є прогресивним і зв'язаний із введенням у шкільну практику закордонних освітніх методик. Проте є ще один напрямок, який звернений в бік духовно-моральних традицій виховання, що існували в Україні ще до приходу комуністичного режиму, з його марксистською ідеологією колективізму. Тому, вибравши дану тему, хочемо вказати, що в Україні існувала самобутня християнська система виховання дітей, одним із носіїв і представників якої був Памфіл Юркевич, котрий у своїй педагогічній спадщині має коріння українського християнського виховання. З іншого боку, питання християнського виховання розглядається також на рівні Церкви, свідченням цього є проголошення 2006 року в Українській Греко-Католицькій Церкві роком захисту духовного світу дитини. Саме ці два аспекти послужили стимулом для висвітлення поставленої теми.

Метою нашого наукового дослідження буде прослідкувати та показати велич постаті маловідомого українського вченого та його педагогічної спадщини. Намагатимемось систематично підійти до висвітлення основних принципів і методів педагогіки Памфіла Юркевича, що втілюють у собі християнські цінності.

Дану працю ми поділили на два розділи. У першому розділі – «Невідомий Україні відомий педагог Памфіл Юркевич» – спробуємо висвітлити життєвий шлях Памфіла Юркевича та його формування як наукового діяча. Також намагатимемось проаналізувати його педагогічний шлях в якості професора як Київської духовної академії, так і Московського університету.

У другому розділі нашої праці, який матиме назву «Духовно-моральні критерії християнської педагогіки Памфіла Юркевича», ми звернемо свою увагу на основні принципи християнського виховання, які мають місце у педагогіці видатного мислителя. Позаяк педагогіка Памфіла Юркевича основана на його «філософії серця», то, власне, у її світлі спробуємо подати основи педагогічної теорії, що базується на біблійному вченні про серце. Опираючись на свою філософію серця, Юркевич вносить у педагогіку термін «серце» як основу духовного життя людини.

Педагогіка Памфіла Юркевича ґрунтується на Святому Письмі і на християнській традиції, яка утверджує морально-духовне існування людини, свободу і самоцінність людської особи. Духовність і моральність вкорінена в серці людини. Найважливішим джерелом педагогіки як науки є вивчення людини, яке базується на Божому Одкровенні щодо людини як образу і подоби Бога і психології, де виховання творить і перетворює душевні стани, спираючись на загальні закони психіки людини. Прийняття біблійної істини про те, що людина є образом і подобою Бога, стає основою виховання. Отож, педагогіка – це наука про вдосконалення людського духу, наука, яка позначена

релігійністю. Вона покликана вести людину через розвиток її духовної природи і моральне вдосконалення до богоподібності.

Далі зосередимось на тому, яку мету ставить мислитель щодо виховання: що містить у собі мета виховання і якими способами вона здійснюється. Не обійдемо увагою і постать учителя як основи успіху у виховному процесі, його основні якості і завдання. Ще одним завданням даного дослідження буде показати основні напрямні в дидактиці Памфіла Юркевича. Намагатимемось висвітлити, які методи, прийоми і засоби виховання та навчання висвітлює учений, у чому полягає суть навчального процесу і які форми організації навчання він пропонує для прищеплення дитині почуття любови, співчуття, навиків допомоги ближнім, бажання як інтелектуального, так і духовно-морального вдосконалення.

Позитивом цього дослідження є цілісний погляд на життя та педагогічний доробок Памфіла Юркевича.

Джерелами для нашої праці служитимуть педагогічні твори Памфіла Юркевича. Його педагогічна праця – «Курс общей педагогики с приложениями», яка видана в Москві 1869 року і вийшла перекладом із староруської мови на українську 2004 року.

Перекладачем її була кандидат педагогічних наук п. Галина Боровська. Друга книга, яку вдалось віднайти – «Чтение о воспитании», видана в Москві 1865 року. У праці ми скористаємось перекладом п. Ліліани Кудрик, який з її ласкавої згоди був наданий нам як рукопис, позаяк з певних причин ще не виданий друком. Іншим джерелом послужить праця «Серце і його значення у духовному житті людини згідно з ученням Слова Божого», видана перекладом 1993 року у збірці творів Памфіла Юркевича «Вибране». У цій збірці знаходимо ще один твір, яким скористаємось – «Мир з Ближнім, як умова християнського співжиття».

Для того, щоб бути об'єктивними у висвітленні поставлених перед собою завдань, ми опиратимемось на праці таких сучасних науковців, котрі займаються дослідженням життя і творчого доробку Памфіла Юркевича, а саме: Ліліани Кудрик – кандидата філософських наук, доцента кафедри життєвих необхідностей Львівського інституту післядипломної освіти; Ірини Юрас – кандидата педагогічних наук, доцента Полтавського державного педагогічного інституту ім. В. Г. Короленка; Маргарити Муравицької – доктора філологічних наук, професора Українського державного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, Галини Боровської та інших. Об'єм дипломної роботи не дає можливості детальніше розглянути всі аспекти християнської педагогіки Памфіла Юркевича, тому ділянка даної проблематики потребує більш конкретнішого дослідження.

ВИСНОВКИ

Завершуючи наше дослідження підсумуємо коротко, що було сказано у даній праці. Отож, на початку праці ми поставили перед собою завдання – проаналізувати життя і педагогічну діяльність великого українського діяча Памфіла Даниловича Юркевича. Життєвий шлях цієї людини виявився досить трагічним. Відданість педагогічній діяльності і праці в науковому дослідженні з питань філософії і педагогіки мала значний вплив на його особисте життя.

Народившись у священничій сім'ї, Памфіл Юркевич отримав добре виховання і можливість

стати освіченою людиною. Навчаючись в Переяславському повітовому училищі, семінарії та Київській духовній академії, П. Юркевич увібрав у себе такі якості, які дозволяють назвати його високоморальною, духовною людиною, з беззаперечним авторитетом для інших.

Педагогічна діяльність П. Юркевича на теренах України була увінчана успіхом. Не було йому рівних, як за глибиною знань, так і щодо прихильності до нього студентів.

Безсумнівним є той факт, що переведення Памфіла Юркевича у Москву принесло для Київської духовної академії і українського студентства значну втрату.

Щодо московського періоду діяльності великого філософа і педагога-практика, то він пов'язаний із несприйняттям тодішньою інтелігенцією Москви наукових ідей високоосвіченого і глибокоморального науковця. Попри всю критику його наукового доробку, Памфіл Данилович і в Москві знайшов своїх однодумців і продовжувачів своєї справи, серед них можна назвати В. Соловйова.

Ці два періоди наукової діяльності мислителя, київський і московський, дали можливість побачити світ низці філософських і педагогічних творів. Можливо, нам не вдалося всеціло розкрити питання щодо життя і творчості Памфіла Даниловича, позаяк є дуже мало інформації про цю визначну особу ХІХ-го століття.

Іншою нашою метою було висвітлити основні засади педагогічної спадщини П.

Юркевича. Ми постарались систематизовано подати їх, почавши від «педагогіки серця», завершуючи дидактичною системою мислителя. На сьогодні українська педагогіка знаходиться на проміжному етапі. У ній ще присутні риси комуністичної педагогіки, де вихованець – «матеріал», з якого можна ліпити що завгодно, все залежить від умінь і зусиль учителя. З другого боку, вона повертається до своїх витоків, вбачаючи у вихованцеві духовно-моральну особистість, для кого виховання має на меті допомогти усвідомити себе, тим сприяючи росту людини як особи. Саме тому новим внеском у сучасні принципи української педагогіки є педагогічні напрацювання Памфіла Юркевича. Введене ним біблійно-богословське поняття «серця» у педагогіку, дає можливість побачити глибоку суть виховання, метою якого є виховати гідну, цілісну, гармонійну людину, людину, котра прямує до богоуподібнення. Саме на понятті «серця» мислитель будує систему морально-естетичного виховання, основою якої є добро, любов, істина і краса. Уявлення, вчинки і почуття людини набувають особистісного спрямування та індивідуальності завдяки серцю, у ньому людина збагачується, знаходить і реалізовує свою духовну унікальність, з нього виходять імпульси до морального вдосконалення. Власне у Юркевича ми можемо шукати нову «епоху», яка перш за все орієнтована на духовне начало в людині і використовує як досвід минулого, так і досягнення тогочасної науки, яка, на його погляд, повинна будуватися на моральних засадах.

Духовну основу педагогіки, на думку ученого, повинна складати християнська гуманність, яка визначається визнанням безумовних прав людства і невикорінених основ добра в серці людини. Метою виховання і діяльності учителя, за Памфілом Юркевичем, є виховати розумну, творчу і моральну особистість, людину, котра свідома своїх обов'язків щодо родини, суспільства, держави і Церкви. Педагог підкреслює співзвучність мети виховання з метою і сенсом життя людини, яка є у її вдосконаленні, формуванні морально-добросесного характеру, волі, у виконанні морального обов'язку. Згідно з цим, виховання передбачає прагнення до самовідданості й великодушності, чесності і мужності у виконанні своїх обов'язків, справедливості і безкорисної любові, що і визначає гідність людини. Мета, яку ставив перед собою вчений, – застосувати на

практиці християнську науку про виховання. Саме християнська ідея, закладена в підвалинах педагогіки Юркевича, і містить морально-етичний, правовий, психолого-фізіологічний, логічний та естетичний компоненти. Памфіл Юркевич у своїй педагогіці піднімає актуальне в сьогоденні питання про впровадження в школах релігійного навчання і виховання, яке покликане подолати суперечності між знанням і вірою і привести їх до гармонії. Тобто педагогіка П. Юркевича намагається розкрити всі засоби для виховання цілісної людини, яку сміливо можна було б назвати Людиною з великої букви.

Розглядаючи дидактичну частину педагогічної спадщини ученого, ми виділили основні принципи навчання і виховання, в основі яких є бачення учня не лише як розумної істоти, а й як духовної. Юркевич стверджує, що виховання учня враховує не лише індивідуальний принцип, а й включає в себе принципи природовідповідності, культуровідповідності, вільної особистості, самовиховання, релігійності. Завдяки цьому його завданням є не тільки привити дитині певні знання, уміння і навички, а й утвердити, розвинути та збагатити те, що їй притаманне від народження, вбачаючи в ній не об'єкт виховання, а гідну особистість. Тому вся методика виховання і навчання будується на засаді морально-інтелектуальної цілості особистості учня, на повазі до нього, як до гідної уваги особистості. Кожен із методів, прийомів і засобів виховання за педагогом – чи це похвала, чи погроза, фізична неминучість, покарання – вбачають у вихованцеві особу, викликають у нього довіру до вихователя і прагнення до самовдосконалення. Тому Памфіл Юркевич в основі своєї педагогіки ставить найвищу чесноту любові, без якої будь-які методи виховання зазнають невдачі.

У теперішній час сучасній українській людині конче потрібні віра, опора і духовний ідеал, саме на це орієнтовані педагогічні здобутки ученого. Він опирається на істини абсолютні, і тому виховання людини буде на християнських засадах, а саме: гармонії душі, розуму і тіла.

Основні труднощі, з якими ми зустрілись при написанні цієї дипломної праці, це недостатність деяких джерельних матеріалів, вузьке коло допоміжної літератури. Ми свідомі того, що наша дипломна праця не охопила в повноті викладеної тематики. На нашу думку, дана тематика має широке поле для подальших досліджень. З неї освітня система України може почерпнути багато ідей виховання, які, можливо, через історичні обставини і елемент часу втрапилися, як тотожні традиції виховання суто української нації.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Невідомий Україні відомий педагог Памфіл Юркевич	
1.1. Життєвий шлях видатного українського педагога Памфіла Юркевича.....	7
1.2. Педагогічна діяльність Памфіла Юркевича на теренах України.....	15
1.3. Московський період педагогічної і наукової діяльності П. Юркевича...20	
Розділ 2. Духовно-моральні критерії християнської педагогіки Памфіла Юркевича	
2.1. Педагогіка серця.....	26
2.2. Основні цілі виховання особи.....	34
2.3. Особа вчителя як запорука успішного виховання.....	44

2.4. Дидактична система Памфіла Юркевича.....	54
Висновки	65
Додатки	69
Список використаної літератури	72